

Демчук Ангеліна Вадимівна, здобувач вищої освіти
соціально-психологічного факультету
Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна

Науковий керівник: Шикирава Наталія Миколаївна, старший викладач
кафедри соціальної та практичної психології
Житомирський державний університет імені Івана Франка, Україна

ЗВ'ЯЗОК ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА АКАДЕМІЧНОЇ УСПІШНОСТІ СТУДЕНТІВ

У сучасному освітньому просторі, що характеризується високою інтенсивністю інформаційних потоків, зростаючими академічними вимогами та необхідністю постійної адаптації до мінливих умов навчального середовища, питання чинників успішності навчальної діяльності студентів набуває особливої актуальності та наукової значущості. Традиційно академічна успішність пов'язувалася передусім із когнітивним інтелектом як здатністю до логічного мислення, аналізу, синтезу, узагальнення інформації та вирішення абстрактних завдань, що вимірюється стандартизованими тестами інтелекту [3].

Історія наукового осмислення емоційного інтелекту сягає корінням у класичні психологічні теорії, які визнавали важливість емоційної сфери для адаптації людини та успішності її діяльності. Ще на початку ХХ століття в межах гештальтпсихології та теорії поля було обґрунтовано положення про те, що поведінка особистості визначається не лише раціональними судженнями та когнітивними процесами, а й емоційними переживаннями, які формують психологічне середовище життєдіяльності та впливають на прийняття рішень. Однак безпосередньо термін «емоційний інтелект» увійшов до наукового обігу лише наприкінці ХХ століття, коли було запропоновано перше формальне визначення цього конструкту як здатності сприймати, оцінювати та виражати емоції, використовувати емоції для полегшення мислення, розуміти емоційну інформацію та регулювати емоції для сприяння особистісному зростанню. Широка популярність концепції емоційного інтелекту пов'язана з публікацією науково-популярних праць, у яких цей конструкт було представлено як важливіший чинник життєвого успіху, ніж традиційний коефіцієнт інтелекту, що спричинило справжній бум досліджень у цій галузі та появу численних теоретичних моделей і діагностичних інструментів [1].

У сучасній психологічній науці сформувалися три основні підходи до розуміння сутності емоційного інтелекту, кожен з яких акцентує увагу на різних аспектах цього складного феномену та пропонує власне бачення його структури і функцій. Перший підхід, який можна назвати когнітивно-орієнтованим або здібнісним, розглядає емоційний інтелект як специфічний вид інформаційної обробки емоційного змісту, сукупність ментальних здібностей, спрямованих на переробку емоційної інформації за аналогією з тим, як когнітивний інтелект обробляє абстрактну та вербальну інформацію. У межах цього підходу емоційний інтелект трактується як здатність сприймати та розпізнавати емоції за зовнішніми проявами, використовувати емоційну інформацію для підвищення ефективності мислення та прийняття рішень, розуміти причини виникнення емоцій та

закономірності їх розвитку, а також свідомо управляти емоційними станами для досягнення поставлених цілей. Перевагою цього підходу є можливість об'єктивного вимірювання емоційного інтелекту за допомогою тестів здібностей, де правильність відповідей визначається на основі консенсусних або експертних критеріїв, що дозволяє уникнути суб'єктивності самооцінних опитувальників [4].

У вітчизняній психологічній науці проблематика емоційного інтелекту активно розробляється з початку 2000-х років, причому дослідники пропонують власні визначення цього конструкту та теоретичні моделі, що враховують культурно-історичні особливості та традиції вітчизняної психологічної школи. Емоційний інтелект розглядається як інтегральна властивість особистості, що забезпечує усвідомлення, прийняття та регуляцію емоційних станів і почуттів інших людей і себе самого, виконуючи стресозахисну, адаптивну, регулятивну та комунікативну функції. Особлива увага приділяється дослідженню емоційного інтелекту в контексті юнацького віку та періоду студентства, який визнається сензитивним періодом для розвитку емоційної компетентності, оскільки саме в цей період відбувається активне формування самосвідомості, рефлексивних здібностей, навичок емоційної саморегуляції та професійної ідентичності [2].

Проведене емпіричне дослідження підтвердило, що емоційний інтелект є вагомим чинником академічної успішності студентів-психологів. Було виявлено, що студенти з високим середнім балом успішності демонструють значно вищі показники загального емоційного інтелекту за тестом MSCEIT, ніж студенти з низькою успішністю (різниця становить у середньому понад 19 балів). Вплив емоційного інтелекту на навчальні досягнення є не прямим, а опосередкованим і реалізується через п'ять ключових механізмів: мотиваційний (вищий ЕІ пов'язаний із внутрішньою зацікавленістю в навчанні), регуляторний (здатність знижувати рівень стресу та застосовувати адаптивні стратегії), когнітивний (краща концентрація уваги та обробка інформації), соціально-адаптивний (успішніша взаємодія з викладачами та однокурсниками) і ресурсний (збереження психологічного благополуччя).

Комплексне регресійне моделювання показало, що сукупність цих п'яти механізмів пояснює 71% дисперсії навчальної успішності, де найбільший незалежний внесок мають власне рівень емоційного інтелекту, автономна навчальна мотивація та загальна адаптація до університетського середовища. Таким чином, емоційний інтелект виступає базовим психологічним ресурсом, що забезпечує високу академічну результативність не безпосередньо, а створюючи оптимальні внутрішні умови для ефективного навчання – від підтримки стійкої мотивації до подолання академічного стресу та налагодження продуктивних соціальних зв'язків.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробкою та оцінкою ефективності цілеспрямованих програм розвитку емоційного інтелекту у студентів-психологів, аналізом динаміки механізмів впливу емоційного інтелекту на різних курсах навчання, дослідженням їхнього зв'язку з конкретними фаховими компетентностями майбутніх психологів, а також вивченням ролі емоційного інтелекту у профілактиці професійного вигорання та підтримці психологічного благополуччя фахівців соціономічних професій. Крім того, важливим напрямом є дослідження гендерних та вікових особливостей функціонування виявлених

механізмів, а також їхньої специфіки у студентів різних спеціальностей, що дозволить розробити диференційовані програми розвитку емоційної компетентності з урахуванням індивідуальних та професійних особливостей [1-4].

Таким чином, проведений теоретико-емпіричний аналіз переконливо підтверджує ключову роль емоційного інтелекту як системного чинника академічної успішності студентів, вплив якого на навчальні досягнення є багатоканальним і реалізується через комплекс взаємопов'язаних психологічних механізмів, що забезпечують підтримку мотивації, регуляцію стресу, оптимізацію когнітивних процесів, ефективну соціальну адаптацію і збереження психологічного благополуччя.

Список використаних джерел:

1. Березюк М. А. Теоретичні і прикладні проблеми психології. Збірник наукових праць. Соціально-психологічні проблеми трансформації сучасного суспільства : матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції". № 2 (7). Луганськ: Видавництво СНУ, 2004. С. 175-181.
2. Дубровинський Г. Р. Розвиток емоційного інтелекту в процесі фахової підготовки психолога. Психологічний часопис :зб. наук. праць / за редакцією Максименка С. Д. Київ, 2020. Том 6, No 3. С. 193-208.
3. Ляш, О. П. Емоційний інтелект як предмет психологічних досліджень. Збірник наукових праць. Проблеми сучасної психології. 22 (2013). С. 211-213.
4. Яцюк М. Емоційний інтелект особистості (на хвилі Нової української школи): Навчально-методичний посібник. Вінниця : Видавництво «Діло», 2019. 105 с.